



„Wychowanie w Rodzinie” t. XXXI (2/2024)

nadesłany: 8.02.2024 r. – przyjęty: 20.09.2024 r.

Ewa MUSIAŁ*

Współpraca szkoły z rodzicami jako obszar (nie)skuteczności pedagogicznej – wyobrażenia studentów przygotowujących się do roli zawodowej nauczycieli edukacji przedszkolnej i wczesnoszkolnej. Raport z badań wstępnych

School-parent cooperation as an area of (non)pedagogical effectiveness – perceptions of students preparing for their professional role as pre-school and early childhood education teachers and early childhood education. Initial research report

Abstrakt

Cel. Współpraca z rodzicami w szkole jest kluczowa. Dlatego istotne jest, aby studenci już na etapie akademickiego przygotowania zdobywali świadomość i umiejętności w budowaniu relacji z rodzicami.

Metody i materiały. Wywiad kwestionariuszowy z pytaniami otwartymi przeprowadzony został w kwietniu 2024 r. ze studentami drugiego roku kierunku pedagogika przedszkolna i wczesnoszkolna w Instytucie Pedagogiki Uniwersytetu Wrocławskiego.

* e-mail: ewa.musial@uwr.edu.pl

Uniwersytet Wrocławski, Wydział Nauk Historycznych i Pedagogicznych, Instytut Pedagogiki, Dawida 1, 54-238 Wrocław, Polska

University of Wrocław, Faculty of Historical and Pedagogical Sciences, Institute of Pedagogy, Dawida 1, 54-238 Wrocław, Poland

ORCID: 0000-0001-7710-2265

Wyniki i wnioski. Zrozumienie przez studentów pedagogiki wartości współpracy z rodzicami w szkole już na etapie studiów jest istotne dla budowania pozytywnych relacji z rodzicami przyszłych uczniów oraz radzenia sobie z wyzwaniami takiej współpracy. Ich przygotowanie do niej ma duże znaczenie dla polskiego systemu oświaty, inspirowanego globalnymi osiągnięciami. Praktyki z innych krajów mogą stanowić bodziec do opracowywania i wdrażania innowacji dostosowanych do zmieniających się potrzeb edukacyjnych. Znajomość różnych modeli współpracy oraz umiejętności komunikacji i rozwiązywania konfliktów są kluczowe w budowaniu pozytywnego środowiska edukacyjnego.

Słowa kluczowe: szkoła, nauczyciel, rodzic, uczeń, współpraca, przygotowanie do zawodu nauczyciela.

Abstract

Aim. Cooperation with parents at school is crucial. Therefore, it is important that students already at the stage of academic preparation gain awareness and skills in building relationships with parents.

Methods and materials. Questionnaire interview with open-ended questions conducted in April 2024 with second-year students of Pre-school and Early Childhood Pedagogy at the Institute of Pedagogy of the University of Wrocław.

Results and conclusion. For students, already understanding this value at the stage of study is important for building positive relationships with parents of future students and dealing with the challenges of cooperation. Preparing students for this cooperation is important for the Polish educational system, inspired by global achievements. Practices from other countries can inspire innovation and adaptation to changing educational needs. Knowledge of different models of cooperation and communication and conflict resolution skills are key to building a positive educational environment.

Keywords: school, teacher, parent, student, cooperation, preparing for the teaching profession.

Wstęp

Rodzice jako pierwsi wprowadzają dzieci w świat języka, kultury, wartości i zachowań społecznych. To w rodzinie zaczyna się proces rozwijania kluczowych kompetencji, niezbędnych dla samorealizacji, rozwoju osobistego, aktywnego obywatelstwa, integracji społecznej i zatrudnienia, takich jak porozumiewanie się w języku ojczystym i obcym (Zalecenie Parlamentu Europejskiego..., 2006). Gdy dziecko osiąga wiek szkolny, jego edukacja staje się odpowiedzialnością przedszkola i szkoły. W szko-

le dzieci zdobywają wiedzę, rozwijają umiejętności, uczą się współpracy, samodyscypliny i samodzielnego myślenia. Szkoła pozwala na poszerzanie horyzontów, odkrywanie zainteresowań i rozwijanie talentów. Rodzice powinni otrzymać wsparcie nauczycieli, którzy, oprócz nauczania, wspierają rozwój społeczny, emocjonalny i moralny uczniów.

Wychowanie i edukacja stają się wspólną sprawą rodziców i nauczycieli, a ich wpływy się przenikają (Olejnik-Krupa, 2022). Monika Miňová podkreśla, że rodzice są świadomi, jak istotny wpływ ma szkoła na rozwój ich dziecka. Jest to miejsce, gdzie nie tylko zdobywa ono wiedzę, lecz także rozwija umiejętności społeczne, kreatywność i samodzielność. Szkoła z kolei coraz bardziej docenia znaczenie środowiska rodzinnego w całokształcie rozwoju ucznia. To właśnie w rodzinie kształtują się fundamenty osobowości dziecka, jego wartości oraz zachowania społeczne. Integracja tych dwóch środowisk – szkolnego i rodzinnego – staje się kluczowym elementem zapewnienia kompleksowego wsparcia i optymalnego rozwoju dzieci (Miňová, 2017). Gregory Flynn zauważa, że współpraca między szkołą a rodzicami nie tylko identyfikuje specjalne potrzeby dziecka, lecz także istotnie ułatwia jego pełne włączenie się do życia szkolnego (Flynn, 2007).

Współpraca między rodzicami a nauczycielami – konteksty definicyjne

Obecność rodziców i ich zaangażowanie stanowią kluczowe uwarunkowanie jakości edukacji dziecka w przedszkolu i szkole (Musiał, 2019). Kiedy przedstawiciele obu środowisk działają jako zespół, mogą lepiej zrozumieć indywidualne potrzeby i zdolności dziecka, co umożliwia dostosowanie strategii nauczania do jego potrzeb. To wspólne zaangażowanie pomaga w budowaniu silnych fundamentów edukacyjnych, które będą służyć dziecku przez całe życie. Powszechnie słusznie podkreśla się, że ani szkoła, ani rodzina nie są w stanie samodzielnie, działając w izolacji, ponieść całkowitej odpowiedzialności za edukację dzieci. Również społeczeństwo oczekuje, że nauczyciele będą otwarci na relacje z przedstawicielami środowiska rodzinnego swoich uczniów, jednocześnie aktywnie zwiększając zaangażowanie rodziców w życie szkolne (Cankar, Lubej, Rutar, 2012).

W literaturze przedmiotu dotyczącej relacji pomiędzy rodzicami a nauczycielami często używa się pojęć takich jak *współdziałanie*, *współpraca* i *partnerstwo* jako synonimów, choć mogą one mieć nieco różne odcienie znaczeniowe. Na fakt ten zwraca uwagę m.in. Barbara Lulek (2008). „«Współdziałanie» – oznacza uczestnictwo podmiotów w sytuacji zadaniowej, bez egzemplifikowania charakteru wzajemnych relacji, występujących pomiędzy uczestnikami sytuacji” (Maszke, 2005, s. 42).

Współdziałanie nauczycieli i rodziców definiuje się jako proces, w którym obie strony (nauczyciele i rodzice) aktywnie współpracują, wymieniając informacje, dzieląc się doświadczeniem oraz podejmując wspólne działania mające na celu wsparcie rozwoju i edukacji dziecka. Powszechnie rozumiane jest na ogół jako

[...] wykonywanie przez nich wspólnych działań, służących dobru i pomyślności poszczególnych uczniów i ogółu klasy. Nie wyklucza się tu także współdziałania na płaszczyźnie jednokierunkowych świadczeń, uzewnętrzniających się np. w udzielaniu pomocy ze strony rodziców na rzecz klasy lub wspomagania ich przez wychowawcę klasowego. Szczególne znaczenie wychowawcze ma jednak wykonywanie wspólnych zadań zgodnie z podjętą przez nich uprzednio decyzją w tej sprawie (Świąćicka, 2024).

Ewa Kozak dodaje ponadto, że „[...] jest wzajemnym wspomaganie się i współdziałaniem podmiotów w realizacji wspólnego celu. Opiera się na wzajemnym zaufaniu, lojalności, podporządkowaniu się celowi, który musi być należycie uświadomiony zarówno przez rodziców, jak i przez nauczycieli” (Kozak, 2010, s. 53).

Mieczysław Łobocki używa zamiennie terminów *współpraca* i *współdziałanie*, „określając nimi działania podejmowane wspólnie przez uczniów i nauczycieli dla osiągnięcia dobra poszczególnych uczniów, klasy, całej społeczności szkolnej w procesie nauczania i wychowania. Działania te podejmowane są dla osiągnięcia wspólnie postawionych celów” (Łobocki, 1985, s. 167). W wyjaśnianiu tych pojęć warto jednak wziąć pod uwagę także stanowisko Anny Gulczyńskiej, Anny Rybińskiej i Waldemara Segieta (2020), którzy proponują, aby „[...] uznać «współdziałanie» za pojęcie nadrzędne w stosunku do «współpracy»” (s. 350). Współpraca odnosi się do działania wspólnie, we wspólnym celu. Oznacza zatem konstruktywną interakcję, w której obie strony wspólnie podejmują wysiłki w celu wsparcia dziecka w jego rozwoju i edukacji. To działanie, w którym nauczyciele i rodzice angażują się we wzajemne wsparcie, wymianę informacji i wspólne podejmowanie decyzji. W klasycznej definicji Wincenty Okoń (1987) przyjmuje, że współpraca to

[...] współdziałanie ze sobą jednostek lub grup ludzi, wykonujących swoje cząstkowe zadania, aby osiągnąć jakiś wspólny cel; współpraca opiera się na wzajemnym zaufaniu i lojalności oraz na podporządkowaniu się celowi, należycie uświadomione sobie przez wszystkie jednostki lub grupy (s. 346).

Podobne stanowisko przyjmuje Albert Wojciech Maszke (2005), ujmując współpracę jako rodzaj wspólnego działania dwóch lub więcej podmiotów, którego celem jest przyczynianie się do realizacji zadań wynikających z podziału pracy i rozumianego

jako zadanie wspólne, co jest trafne i zgodne z ogólnie przyjętym rozumieniem tego terminu. Współpraca między różnymi podmiotami, w tym także między rodzicami a nauczycielami, polega na wspólnym wysiłku w celu osiągnięcia wspólnych celów lub realizacji konkretnych zadań. Współpraca między rodzicami a szkołą jest procesem dynamicznym, który może być kształtowany przez różne czynniki, zarówno ze strony nauczycieli, jak i rodziców. Według Elżbiety Zyzik (2009) jej zakres zależy przede wszystkim od stopnia zaangażowania i pomysłowości nauczycieli, ponieważ to oni często inicjują i organizują działania współpracy między szkołą a rodzicami. Otwartość nauczycieli na problemy i potrzeby dzieci może wpływać na zakres współpracy, ponieważ to umożliwia bardziej efektywne wspólne działanie w celu rozwiązania tych problemów. Postawy nauczycieli wobec rodziców, takie jak zainteresowanie ich opiniami i poglądami oraz traktowanie ich jako współpartnerów, są kluczowe dla budowania pozytywnych relacji i skutecznej współpracy. Istotne jest także zaangażowanie rodziców w proces wychowawczo-dydaktyczny – im jest ono większe, tym większy może być zakres współpracy rodziców ze szkołą. Mikołaj Winiarski wymienia natomiast czynniki mające negatywny wpływ na efektywność współpracy między rodzicami a nauczycielami. W tej kwestii badacz zwraca uwagę na brak pełnej świadomości społeczno-wychowawczej wartości współdziałania oraz nieszanowanie zasady partnerstwa.

Istnieje szereg aktów prawnych na poziomie globalnym i krajowym, które regulują stosunki między szkołą a rodziną, zapewniając ochronę i wsparcie dla rodziców oraz szanowanie ich roli w życiu rodzinnym i społecznym. Polska, będąc członkiem Unii Europejskiej i Organizacji Narodów Zjednoczonych, zaakceptowała dokumenty takie jak Powszechna Deklaracja Praw Człowieka (1948), Europejska Konwencja o Ochronie Praw Człowieka (1950), Deklaracja Praw Dziecka ONZ (1959) oraz Uchwała Parlamentu Europejskiego o Wolności Wychowania (1984). W Polsce prawa rodziców reguluje Konstytucja RP z 2 kwietnia 1997 r. oraz Ustawa *Prawo oświatowe* z 14 lutego 2019 r., a także zapisy wielu rozporządzeń. Anna Gulczyńska, Anna Rybińska i Waldemar Segiet dodają:

[...] wiele placówek przedstawia również konkretne zasady, na jakich powinna przebiegać współpraca nauczyciela z prawnymi opiekunami ucznia. Zwykle informacje te znajdują się w statucie szkoły, regulują one prawa oraz obowiązki rodziców (opiekunów) oraz dzieci (uczniów) [...]. W przypadku niektórych szkół, zasady współpracy: „rodzice – nauczyciele” reguluje Program Wychowawczo-Profilaktyczny, kwestie te uwzględnione mogą być również w programach profilaktycznych, czy też wychowawczych (Gulczyńska, Rybińska, Segiet, 2020, ss. 349–350).

Jak słusznie zauważa jednak Inetta Nowosad (2014)

[...] [w] inicjowaniu działań wspólnotowych nauczycieli i z rodzicami nie wystarczą jednak same dokumenty, bowiem zarówno podjęcie samego działania, jak i efekty są zależne od nauczycieli – od świadomości celu planowania najkorzystniejszych i adekwatnych czynności, pozyskania rodziców, realizacji przyjętego planu i kontroli osiągniętych zamierzeń (s. 50).

Z tego powodu interesujące jest poznanie perspektywy studentów na temat współpracy z rodzicami, a w zasadzie ich interpretacji tego zagadnienia, czemu poświęcono dalszą część opracowania.

Kluczowa rola nauczyciela

Analiza przepisów prawnych pokazuje, że rodzice mają istotny wpływ na jakość edukacji dzieci i młodzieży, będąc pełnoprawnymi członkami społeczności szkolnej. Istniejące przepisy umożliwiają wspólne działania rodziców i nauczycieli w celu zwiększenia efektywności pracy szkoły oraz spełnienia oczekiwań społeczeństwa. Niemniej jednak, jak zauważa Bogusław Śliwerski, istnieje rozbieżność między prawem a praktyką – prawo sprzyja rodzicom, ale praktyka często leży w gestii władz oświatowych i szkolnych. W związku z tym istotne jest dążenie do zmiany tej sytuacji poprzez promowanie świadomości społecznej na temat roli rodziców w edukacji, budowanie partnerskich relacji między szkołą a rodzicami oraz wprowadzanie odpowiednich mechanizmów i praktyk współpracy, które umożliwią wykorzystanie potencjału wspólnego działania na rzecz rozwoju edukacji i wychowania dzieci i młodzieży (Śliwerski, 2004). Krzysztof Polak przypisuje nauczycielowi rolę naturalnego lidera w kontekście współpracy między szkołą a rodzicami. Jego zdaniem nauczyciel, pełniąc swoje zawodowe obowiązki, musi nie tylko wspierać rozwój ucznia, lecz także dbać o właściwy kształt relacji z rodzicami (Polak, 2011). Stanowisko przedstawione przez Przemysława Bąbla i Sławomira Trusza również zakłada, że nauczyciel jest kluczową osobą odpowiedzialną za współuczestnictwo rodziców w procesie edukacji dzieci i młodzieży. Nauczyciel, jako osoba pełniąca funkcję wychowawczą w szkole, powinien inicjować proces współpracy i stwarzać korzystne warunki dla jego realizacji. Badacze argumentują, że nauczyciel, który przejmuje współodpowiedzialność za wychowanie dziecka będącego wcześniej pod wpływem środowiska rodzinnego, powinien być zainteresowany uzyskaniem pomocy ze strony rodziców. Ponadto, ze względu na swoje wykształcenie, nauczyciel powinien być przygotowany do inicjowania wspólnych kontaktów z rodzicami. Jednakże autorzy zauważają, że to nauczyciel często jest postrzegany przez rodziców jako autorytet, co może

sprawić, że rodzice nie będą śmiało proponować wspólnych działań. W związku z tym inicjatywa w nawiązywaniu współpracy zazwyczaj spoczywa na nauczycielu (Bąbel, Trusz, 2004). Nedeljko Milanović (2022) zwraca uwagę, że podczas studiów przyszli nauczyciele powinni zdobywać umiejętności i wiedzę na temat istotności współpracy między rodziną a szkołą. Następnie, w trakcie pracy zawodowej, powinni doskonalić te umiejętności, pielęgnować współpracę z rodzicami oraz inicjować działania na jej rzecz. Budowanie partnerskich relacji często utrudnione jest bowiem przez brak odpowiedniego przygotowania nauczycieli do współpracy z rodzicami uczniów.

Współpracy szkoły z rodzicami towarzyszą zarówno mocne, jak i słabe strony. Mocne strony to zaangażowanie rodziców, które wspiera naukę i rozwój dziecka, oraz bliska współpraca umożliwiająca lepsze zrozumienie potrzeb ucznia i dostosowanie podejścia edukacyjnego. Regularna komunikacja sprzyja wymianie informacji i wspólnemu rozwiązywaniu problemów. Słabe strony to ograniczone zasoby niektórych rodziców, brak czasu na zaangażowanie, różnice oczekiwań między rodzicami a nauczycielami oraz potencjalne konflikty, które mogą utrudniać efektywne działania (Buk-Cegiełka, 2019). Według Harlene Anderson, autorki systemowej teorii dialogu współpracującego, kluczowe w komunikacji przedstawicieli obu środowisk jest tworzenie przestrzeni, w której rodzice i nauczyciele mogą wspólnie konstruować znaczenia i rozwiązywać problemy poprzez wzajemne słuchanie, mówienie i zrozumienie. Dialog ten opiera się na otwartości, wzajemnym poszanowaniu oraz wspólnym poszukiwaniu rozwiązań, co sprzyja budowaniu zaufania i efektywnej współpracy. W kontekście edukacji implementacja tej teorii może znacząco poprawić komunikację między szkołą a domem rodzinnym dziecka, wspierając integralny rozwój ucznia poprzez holistyczne podejście do jego potrzeb i wyzwań (Anderson, 2018).

Współpraca między rodzicami a nauczycielami powinna opierać się na partnerstwie. Przedmiotowe traktowanie rodziców przez nauczycieli, ignorowanie ich potrzeb oraz traktowanie nauczycieli przez rodziców jako wykonawców poleceń może prowadzić do konfliktów. Stosowanie przestarzałych modeli współpracy, które nie uwzględniają nowych trendów i potrzeb, ogranicza efektywność tej współpracy (klasykne „wywiadówki” zamiast spotkań RUN, tj. rodzic–uczeń–nauczyciel, zob. *Wywiadówka*, 4.09.2024), stawianie problemów szkoły ponad dobro indywidualnego rozwoju ucznia itp. (Winiarski, 1999). Partnerstwo nawiązuje do równości i wzajemnego szacunku między partnerami. W kontekście relacji między rodzicami a nauczycielami oznacza to traktowanie siebie nawzajem jako równorzędnych partnerów, którzy wspólnie pracują nad osiągnięciem celów związanych z edukacją dziecka. W partnerstwie rodzice i nauczyciele angażują się w dialog, wzajemną pomoc oraz podejmowanie decyzji na równych zasadach. Według Jana Szczepańskiego (1978) partnerstwo jest „[...] stosunkiem między dwoma osobnikami lub grupami czy też między jednostką a instytucją mającym postać uregulowaną obyczajowo lub zwyczajowo, ale najczęściej sformalizowaną, zawierającym dla

działania realizacji określonego celu” (s. 3). Maria Mendel rozpatruje pojęcie partnerstwa w kontekście edukacyjnym jako związki podmiotów oparte na celowym i wspólnie uznawanym działaniu, których częścią łączną jest edukacja. Postrzega je ona jako rodzaj współpracy, w której partnerzy wspólnie dążą do osiągnięcia określonych celów związanych z procesem edukacji. Przed rozpoczęciem współpracy partnerzy ustalają wspólne cele i zasady działania. W tym kontekście partnerstwo między nauczycielami a rodzicami stanowi relację, w której obie strony wzajemnie na siebie oddziałują, kształtując proces edukacyjny, dzieląc się wiedzą, doświadczeniem i perspektywami (Mendel, 2000). Anita Nogal (2024) słusznie zauważa, że „[...] [t]o partnerstwo między szkołą a rodziną ma na celu zapewnienie optymalnych warunków rozwoju i uczenia się dzieci oraz wsparcie ich w osiąganiu sukcesów szkolnych i życiowych” (s. 9).

Procedura badawcza

Rozważania nad problematyką zogniskowaną wokół zagadnień współpracy nauczycieli z rodzicami jako obszaru (nie)skuteczności pedagogicznej w perspektywie studentów przygotowujących się do roli zawodowej nauczyciela edukacji przedszkolnej i wczesnoszkolnej doprowadziły do sformułowania następujących pytań badawczych, nadających kierunki eksploracji empirycznej:

1. Jaka jest wiedza studentów na temat istoty i form współpracy nauczycieli z rodzicami w kontekście ich roli zawodowej jako przyszłych nauczycieli edukacji przedszkolnej i wczesnoszkolnej?
2. Jakie czynniki sprzyjają skutecznej współpracy między nauczycielami a rodzicami dzieci w wieku przedszkolnym i wczesnoszkolnym według przyszłych nauczycieli?
3. Jakie czynniki utrudniają współpracę między nauczycielami a rodzicami dzieci w wieku przedszkolnym i wczesnoszkolnym według badanych?
4. Jakie kroki lub działania studenci uważają za kluczowe na początku współpracy z rodzicami, aby była ona satysfakcjonująca dla wszystkich zaangażowanych stron?
5. Jak jest wizja studentów oraz ocena swoich mocnych i słabych stron w kontekście przyszłej współpracy z rodzicami?

Wywiad kwestionariuszowy (Sztumski, 1995) ze studentami drugiego roku kierunku pedagogika przedszkolna i wczesnoszkolna w Instytucie Pedagogiki Uniwersytetu Wrocławskiego przeprowadzony został w kwietniu 2024 r. Badaniami objęto studentów, którzy zgodzili się wziąć udział w indywidualnym wywiadzie przeprowadzonym w trakcie trwania pierwszych zajęć konwersatoryjnych z przedmiotu współpraca nauczyciela

z rodzicami i środowiskiem wychowawczym. Wywiad miał charakter skategoryzowany i opierał się na dokładnie opracowanym autorskim kwestionariuszu. Wybrana procedura badawcza pozwoliła na zebranie porównywalnych informacji, ponieważ pytania w kwestionariuszu były identyczne dla każdego uczestnika. Badania przeprowadzono w niewielkiej, liczącej 56 osób, grupie studentów. Miały one charakter przyczynkowy, a ich kontynuacja w przyszłości na losowo dobranej, reprezentatywnej próbie pozwoli na uogólnienie wyników, co będzie cennym źródłem informacji dla rozwoju koncepcji badawczych w obrębie pedagogiki przedszkolnej i wczesnoszkolnej. Należy podkreślić, że celem badań nie było generowanie wniosków na temat współpracy nauczycieli z rodzicami, lecz rozpoznanie, jak ten problem jest postrzegany przez studentów. Warto też dodać, że przeprowadzenie badań na początku kursu przedmiotowego miało na celu nie tylko pozyskanie materiału empirycznego, lecz także pobudzenie refleksji uczestników nad istotnością problematyki, zwiększenie ich świadomości celów edukacyjnych w diagnozowanym zakresie oraz zmotywowanie do bardziej aktywnego udziału w procesie nauczania i uczenia się. Próba badawcza, złożona z przyszłych nauczycieli, którzy w swojej karierze zawodowej będą musieli współpracować z rodzicami uczniów, została dobrana na podstawie tych założeń.

Dane dotyczące omawianej problematyki zostały zebrane za pomocą autorskiego kwestionariusza wywiadu składającego się z dziesięciu pytań, w tym ośmiu otwartych i dwóch zamkniętych z kafeterią dysjunktywną. W pytaniach skoncentrowano się na postrzeganiu przez studentów istoty współpracy nauczycieli z rodzicami w kontekście edukacji dziecka w wieku przedszkolnym i wczesnoszkolnym, formach tej współpracy, ich skuteczności, a także czynnikach warunkujących jakość relacji nauczycieli z rodzicami, pomysłach studentów dotyczących satysfakcjonującego rozpoczęcia interakcji obu stron, a także własnych mocnych i słabych stron, które potencjalnie mogą rzutować na jakość ich kontaktu z rodzicami uczniów w przyszłości. Ze względu na wstępny charakter badań i związaną z tym niewielką liczbę badanych dane przedstawiono w formie opisowej.

Wyniki badań

Istota współpracy nauczycieli z rodzicami polega na uznaniu rodziców za równorzędnych partnerów w procesie edukacji i wychowania młodego pokolenia. Badani potwierdzili swoimi odpowiedziami na pytania: „Na czym według Pani/Pan polega istota współpracy nauczycieli z rodzicami?” oraz: „Czy współpraca przedstawicieli obu środowisk jest potrzebna?”, że dokładnie tak rozumieją jej sens. Kilka odpowiedzi przytoczono poniżej*. Według studentów współpraca:

* W zaprezentowanym materiale empirycznym została zachowana oryginalna pisownia.

Jest to owocna komunikacja i odpowiada na potrzeby obu stron, jest to chęć pomocy rodzicom w lepszym funkcjonowaniu ich dzieci w obszarze nauki, jak i w społeczeństwie.

Jest to wspólne działanie dla dobra dziecka, taka współpraca ma na celu wsparcie i rozumienie dziecka. Współpraca nauczyciela z rodzicami jest to dialog między nimi, dwustronne zainteresowanie życiem szkoły, klasy, ucznia. Jest to chęć wspólnego działania na korzyść zarówno nauczyciela ucznia, jak i rodzica.

Jest to sytuacja, w której nauczyciel z rodzicem wspólnie rozmawiają o dziecku zastanawiają się jak postępować, aby wychowanek miał jak najlepszą przestrzeń do rozwoju.

Jest to aktywny udział rodzica w życiu szkoły i dziecka.

Jest to relacja oparta na partnerstwie. Jej celem jest zapewnienie dzieciom jak najlepszych warunków rozwoju w szkole.

Jest to chęć i zdolność komunikacji przekazywania sobie wzajemnie informacji na temat dziecka między nauczycielem a rodzicami. Wspólna rozmowa zmierzająca do wspólnego rozwiązania ewentualnego problemu dyskusja na różne tematy związane z dzieckiem.

To rozmowy, kontakt między nauczycielem a rodzicem szukanie wspólnych rozwiązań tworzenie przyjemnej i sprzyjającej rozwojowi dziecka atmosfery. Jest to relacja, w której głównym inicjatorem jest dziecko i jego działanie w szkole.

W percepcji badanych istotnym aspektem współpracy jest budowanie relacji interpersonalnych opartych na wzajemnym zaufaniu i zrozumieniu między nauczycielem a rodzicem. Widzą w tym procesie aktywną komunikację i współdziałanie, które odpowiada na potrzeby zarówno dziecka, jak i rodzica, w obszarze nauki i społeczeństwa. Dla badanych współpraca oznacza działanie na rzecz rozwoju dziecka, gdzie obie strony starają się zapewnić mu jak najlepsze warunki rozwoju w szkole. Podkreślają znaczenie dialogu opartego na partnerstwie i wzajemnym zainteresowaniu życiem szkoły, klasy i ucznia. Wypowiedzi studentów wskazują również na szeroki zakres działań obejmujących aktywny udział rodziców w życiu szkoły i dziecka oraz poszukiwanie wspólnych rozwiązań problemów. Przywiązują oni wagę do tworzenia przyjemnej i sprzyjającej rozwojowi atmosfery poprzez rozmowy, kontakt i poszukiwanie wspólnych rozwiązań. Zauważają, że brak współpracy może utrudnić właściwe reagowanie na różne sytuacje

związane z rozwojem i nauką dziecka. Zdaniem studentów współpraca nauczycieli z rodzicami jest niezbędna dla właściwego wsparcia rozwoju dziecka i umożliwia mu poznanie swojego potencjału oraz komunikację w trudnościach, co sprzyja prawidłowemu rozwojowi. Tworzy ona bezpieczną przestrzeń rozwoju dziecka, w której może ono rozwijać swoje umiejętności i potencjał. Badani podkreślają także korzyści dla rodziców, którzy dzięki współpracy czują się zaangażowani w życie szkoły i społeczność, co sprzyja lepszemu funkcjonowaniu systemu edukacyjnego. W ogólnym ujęciu odpowiedzi studentów sugerują, że współpraca nauczycieli z rodzicami ma kluczowe znaczenie dla optymalnego rozwoju dzieci w szkole i życiu. Jest ona postrzegana jako nieodzowny element umożliwiający odkrywanie i rozwijanie potencjału dziecka, reagowanie na trudności oraz tworzenie bezpiecznego środowiska edukacyjnego. Tylko poprzez współpracę nauczycieli i rodziców możliwe jest zapewnienie dzieciom najlepszych szans na sukces zarówno w szkole, jak i w życiu.

Mimo wyraźnego doceniania sensu współpracy nauczycieli z rodzicami, które zadeklarowali wszyscy badani ($N = 56$), to w większości (39 osób, 69,6%) wykazali oni stosunkowo niewielką świadomość w zakresie możliwości form organizowania takiej współpracy. Studenci najczęściej wymieniali zebrania rodzicielskie, tzw. wywiadówki (48 osób, 85,7%), na których nauczyciele prezentują informacje dotyczące programu nauczania, planu lekcji, ocen oraz innych istotnych kwestii dotyczących sytuacji dydaktyczno-wychowawczej klasy, spotkania indywidualne (konsultacje) (43 osoby, 76,6%), w ramach których nauczyciele i rodzice mogą spotykać się indywidualnie, aby omówić postępy i potrzeby ucznia oraz dyskutować o strategiach wspierających jego rozwój, ewentualnie korespondencję pisemną (38 osób, 67,8%) jako wymianę informacji między nauczycielami a rodzicami w postaci komunikatów e-mailowych lub wiadomości wysyłanych przez Librusa. Analiza danych dostarcza szerszego wglądu w postrzeganie współpracy nauczycieli z rodzicami przez studentów. Mimo ogólnego uznania sensu tej współpracy badani wykazują niewielką świadomość różnorodnych możliwości jej organizowania. To sugeruje potrzebę zwiększenia edukacji na ten temat w ramach programów nauczania. Wymieniane przez studentów formy współpracy, takie jak zebrania rodzicielskie, spotkania indywidualne oraz korespondencja pisemna, odzwierciedlają dominujące tradycyjne podejście do komunikacji między nauczycielami a rodzicami. Brak wyraźnej obecności innowacyjnych/nowoczesnych form kontaktu, jakie dają np. platformy e-learningowe czy aplikacje mobilne, może wskazywać na ograniczoną świadomość możliwości technologicznych w kontekście współpracy szkoła–rodzina. Należy zwrócić uwagę na potencjalne przyczyny tej niewielkiej świadomości. Ograniczone doświadczenie lub brak wystarczających szkoleń mogą zmniejszać znajomość różnorodnych form współpracy. Dlatego istotne jest, aby programy edukacyjne dla przyszłych nauczycieli uwzględniały rozwój umiejętności w zakresie efektywnej komunikacji z rodzicami. Wnioski te sugerują potrzebę

bardziej zróżnicowanych strategii współpracy, które mogą być dostosowane do różnorodnych potrzeb i preferencji rodziców oraz możliwości technologicznych. Rozwijanie świadomości i umiejętności w zakresie innowacyjnych metod komunikacji może zwiększyć efektywność współpracy nauczycieli z rodzicami, co z kolei przyczyni się do lepszego wsparcia rozwoju uczniów.

W kontekście badań nad relacjami między nauczycielami a rodzicami istotnym zagadnieniem są więc różnorodne formy i charakter współpracy oraz oczekiwania obu stron dotyczące edukacji dziecka. Badania zarówno polskich, jak i zagranicznych naukowców podkreślają bogactwo możliwości organizacji kontaktów. Główne formy współpracy rodziców ze szkołą obejmują organizację wycieczek klasowych, imprez oraz uroczystości szkolnych, wymianę informacji dotyczących osiągnięć edukacyjnych, zaangażowanie i wsparcie w sytuacjach trudności wychowawczych i dydaktycznych u dzieci, zapoznanie z prawem szkolnym, tworzenie indywidualnych programów edukacyjno-terapeutycznych oraz planu pracy szkoły i klasy, rozwiązywanie sytuacji problemowych, wzajemny kontakt w sytuacjach awaryjnych, wybór trójki klasowej oraz świadczenie pracy i usług na rzecz klasy i szkoły (Kordziński, 2017; Mendel, 2006). Eleonora Mendelová i Libuša Gužíková (2024) zwracają uwagę na to, że współczesna praktyka edukacyjna uwzględnia zarówno tradycyjne metody, takie jak bezpośrednie spotkania i komunikacja pisemna, jak i nowoczesne technologie cyfrowe, w tym komunikację za pośrednictwem Internetu i mobilnych aplikacji. Dodatkowo rosnące znaczenie mają wydarzenia kulturalne, sportowe oraz różne formy spotkań i aktywności, które wspierają współpracę między szkołą a rodzicami. Jana Kropáčková (2017) w swoich badaniach wskazuje na preferencję rodziców do nieformalnych form współpracy ze szkołą, obejmujących różnorodne interakcje sprzyjające budowaniu bliższych relacji i wzajemnego zrozumienia między rodzicami a szkołą. Rodzice często decydują się na regularne rozmowy z nauczycielami, aby omówić postępy swojego dziecka, zrozumieć jego potrzeby i ustalić cele edukacyjne. Udział w wydarzeniach szkolnych oraz spotkania z innymi rodzicami są również ważnymi sposobami budowania wspólnoty szkolnej oraz wspierania inicjatyw i działań na rzecz szkoły. Te nieformalne formy współpracy nie tylko zwiększają zaangażowanie rodziców w życie szkolne, lecz także wspierają pełniejszy rozwój edukacyjny i społeczny dzieci. W literaturze przedmiotu często podkreśla się, że zarówno bezpośrednie, jak i pośrednie formy interakcji między rodzicami a nauczycielami przyczyniają się do budowania i kształtowania efektywnej współpracy. W przeprowadzonym badaniu tylko nieliczni uczestnicy (8 osób, co stanowiło 14,2% próby) zwrócili uwagę na organizację dni otwartych oraz innych szkolnych wydarzeń, takich jak festyny, akcje charytatywne czy imprezy szkolne. Te inicjatywy nie tylko umożliwiają rodzicom odwiedzenie szkoły i zapoznanie się z pracą swojego dziecka oraz działalnością szkoły, lecz także służą budowaniu więzi między społecznością szkolną a jej otoczeniem.

Spośród uczestników badania (N = 56) aż 20 osób (35,7%) wybrało opcję „nie mam zdania” w odpowiedzi na pytanie dotyczące znajomości form współpracy nauczycieli z rodzicami. Studenci różnie uzasadniali swój wybór. Niektórzy z nich po prostu nie byli wystarczająco zaznajomieni z różnymi formami współpracy między nauczycielami a rodzicami, co skutkowało ich niepewnością w wyborze innej odpowiedzi, inni byli niezdecydowani lub nie mieli wyraźnego rozeznania na temat tego, które formy współpracy były najbardziej efektywne i warto było je wymienić. Brak doświadczenia w praktyce zawodowej lub brak konkretnych przykładów wyraźnie prowadziły do trudności w wyborze właściwej odpowiedzi. Istniała też możliwość, że niektórzy badani nie chcieli lub nie czuli potrzeby wyrażania swojej opinii na temat współpracy nauczycieli z rodzicami. Mogło to wynikać z przekonania, że ich opinia nie miała większego znaczenia lub że temat ten nie był dla nich istotny w kontekście ich przyszłej pracy zawodowej. Warto też dodać, że osoby te również nie udzieliły odpowiedzi na dwa powiązane z poprzednim pytaniem, tj.: Która z form współpracy jest według Pani/Pana najskuteczniejsza? i Która z form współpracy jest według Pani/Pana najmniej skuteczna? Wysoki odsetek osób biorących udział w badaniu i wybierających opcję „nie mam zdania” wskazuje na potrzebę dalszych badań lub działań mających na celu zrozumienie przyczyn tego zjawiska oraz zbadanie, jakie czynniki mogły być decydujące w nieudzieleniu odpowiedzi przez respondentów. To wskazuje na ograniczone zainteresowanie lub znajomość tematu przez badanych oraz na potrzebę objęcia odpowiednimi działaniami edukacyjnymi. Analiza uzyskanych odpowiedzi na powyższe pytania wykazuje natomiast, że za najskuteczniejsze formy współpracy nauczycieli z rodzicami studenci uznali regularne spotkania nauczycieli z rodzicami oraz spotkania w ramach indywidualnych konsultacji, które pozwalają na otwartą komunikację między rodzicami a nauczycielami, aby omówić przedszkolną/szkolną sytuację dziecka. Badani docenili również możliwości, jakie w dobie rozwiniętej technologii informacyjnej daje komunikacja elektroniczna poprzez e-maile, wiadomości tekstowe lub platformy edukacyjne, np. Librus. Za bardzo przydatne zostały uznane również warsztaty organizowane przez szkołę dla rodziców, aby mogli oni zrozumieć potrzeby i wyzwania swoich dzieci oraz dowiedzieć się, jak mogą wspierać ich rozwój edukacyjny i społeczny. Studenci uznali za najmniej skuteczne formy współpracy nauczycieli z rodzicami krótkie rozmowy na korytarzu w biegu oraz rozmowy telefoniczne postrzegane jako niewystarczające, ponieważ nie pozwalają na pełne omówienie problemów dziecka z uwagi na ograniczony czas i uwagę, co może prowadzić do niezrozumienia lub niedopowiedzeń. Uznania badanych nie zyskały popularne w placówkach oświatowych zebrania zbiorowe („wywiadówki”), na których porusza się sprawy ogólnie, a nie uwzględnia indywidualnych potrzeb i sytuacji ucznia oraz jego rodziny. Jeśli nauczyciele nie dostosowują swojego podejścia do konkretnych problemów i potrzeb, mogą one być postrzegane jako mało pomocne lub nieinteresujące.

W odpowiedzi na pytanie: „Co według Pani/Pana korzystnie wpływa na współpracę nauczycieli z rodzicami?” jako kluczowe czynniki satysfakcjonującej, skutecznej i efektywnej relacji badani wymieniali budowanie zaufania, otwartą komunikację, wsłuchiwanie się w potrzeby rodziny oraz wspólne cele dotyczące edukacji ucznia. Podkreślali także, że udana współpraca nauczyciela z rodzicami opiera się na aktywnym słuchaniu, umiejętności porozumiewania się bez przemocy, na empatii, dialogu oraz gotowości do pracy zespołowej. Budowanie zaufania między nauczycielami a rodzicami przyczynia się do stworzenia atmosfery wzajemnego szacunku i zrozumienia. Kiedy obie strony zaufają sobie, łatwiej jest współpracować i podejmować wspólne decyzje, co przekłada się na lepsze wsparcie dla rozwoju ucznia. Otwarta komunikacja umożliwia swobodną wymianę informacji, pomysłów i obaw między nauczycielami a rodzicami. Dzięki temu jedna strona może lepiej zrozumieć potrzeby i oczekiwania drugiej, co sprzyja budowaniu partnerskich relacji i skuteczniejszej współpracy w zakresie edukacji dziecka. Dodatkowo wsłuchiwanie się w potrzeby rodziny pozwala nauczycielom lepiej zrozumieć kontekst życiowy ucznia oraz jego indywidualne potrzeby i zdolności. Dzięki temu mogą oni dostosować swoje podejście do nauczania, co sprzyja lepszemu dostosowaniu procesu edukacyjnego do indywidualnych potrzeb ucznia. Wspólne cele dotyczące edukacji ucznia umożliwiają nauczycielom i rodzicom ustalenie wspólnych priorytetów i działań, które są korzystne dla rozwoju dziecka. Działając wspólnie w dążeniu do tych celów, obie strony mogą lepiej zrozumieć i wesprzeć potrzeby ucznia, co przekłada się na jego lepszy rozwój edukacyjny i społeczny. Zabieganie o te czynniki sprzyja budowaniu pozytywnych relacji między nauczycielami a rodzicami oraz wspieraniu rozwoju ucznia. Brak któregośkolwiek z tych elementów może prowadzić do negatywnych skutków. Na przykład brak szacunku może prowadzić do poczucia braku docenienia lub niedocenienia, co może osłabić zaufanie między stronami i utrudnić współpracę. Brak otwartej komunikacji może skutkować niewłaściwym zrozumieniem informacji lub zaniechaniami, co z kolei może wywołać konflikty i brak efektywności współpracy. Brak empatii może sprawić, że strony nie będą w stanie zrozumieć potrzeb i perspektyw drugiej osoby, co doprowadzi do wzrostu napięcia i konfliktów. Brak gotowości do współpracy może ograniczać możliwość osiągnięcia wspólnych celów i podejmowania skutecznych działań, co może doprowadzić do frustracji i braku postępów w współpracy.

W swoich wypowiedziach badani wskazywali również na wiele czynników mogących niekorzystnie wpływać na współpracę nauczycieli z rodzicami. Te czynniki objęły m.in. poczucie wyższości i brak otwartości, wyrażające się w przekonaniu, że tylko jedna strona ma rację, i prowadzące do braku otwartości na potrzeby i perspektywy drugiej strony, co utrudnia budowanie efektywnej współpracy, a także znudzenie czy ignorancję ze strony rodziców. Szkolne problemy dzieci oraz chęć zdominowania jednej ze stron mogą również negatywnie wpływać na relacje między nauczycielami

a rodzicami; brak zainteresowania tym, co druga strona ma do powiedzenia, brak czasu rodziców oraz komunikacja tylko przez media mogą zaś prowadzić do braku porozumienia i frustracji. Badani wymieniali także: obwinianie siebie nawzajem, brak kontaktu, ciągle wzywanie do szkoły, chęć zdominowania drugiej strony. Czynniki te, zdaniem studentów, mogą prowadzić do zaniku zaufania, konfliktów oraz ograniczenia efektywności współpracy między nauczycielami a rodzicami. Poczucie wyższości i brak otwartości mogą prowadzić do braku zrozumienia i empatii dla perspektywy drugiej strony. To z kolei może utrudniać budowanie efektywnej współpracy, gdyż brak otwartości na potrzeby i perspektywy drugiej strony może skutkować konfliktami i napięciami. Znużenie, ignorancja ze strony rodziców oraz szkolne problemy dzieci mogą z kolei wpłynąć na mniejsze zaangażowanie w proces współpracy. Gdy jedna ze stron nie jest zainteresowana lub nie rozumie istoty współpracy, może to prowadzić do braku komunikacji i frustracji związanej z brakiem postępów. Chęć zdominowania jednej ze stron może prowadzić do braku równowagi i uczucia niedoceny, co negatywnie wpływa na atmosferę współpracy. Obwinianie siebie nawzajem, brak kontaktu oraz ciągle wzywanie do szkoły mogą prowadzić do zwiększenia napięcia i ograniczenia efektywności współpracy. Gdy jedna strona obwinia drugą za problemy lub nie podejmuje wysiłku w budowaniu relacji, może to prowadzić do zacieśnienia się atmosfery konfliktu i braku zaufania.

Dbanie o jakość kontaktów między nauczycielami a rodzicami już od początku jest zatem bardzo istotne dla sprawnego funkcjonowania szkoły i zapewnienia jak największego wsparcia dla uczniów. Ugruntowana relacja między nauczycielami umożliwia efektywniejszą współpracę i wymianę pomysłów oraz najlepszych praktyk. Wspólna praca nad rozwiązywaniem problemów i dzielenie się wiedzą przyczynia się do lepszego nauczania i wspierania rozwoju uczniów. Warto podkreślić, że dobre relacje między nauczycielami ułatwiają koordynację działań i planowanie pracy w szkole. Wspólna praca nad programami nauczania, organizacją zajęć czy monitorowaniem postępów uczniów staje się bardziej efektywna i spójna. Z wypowiedzi studentów na pytanie: „Od czego zaczęłyby Pani/zaczęłyby Pan współpracę z rodzicami, aby była ona satysfakcjonująca (skuteczna, efektywna)?” wynika, że kluczowe kroki lub działania na początku współpracy z rodzicami, aby była ona satysfakcjonująca dla wszystkich obejmują określenie wspólnych celów i oczekiwań, które każda ze stron chce osiągnąć poprzez współpracę. Nie mniej ważne jest rozpoczęcie współpracy od otwartej jeszcze szczerzej komunikacji, w której obie strony mogą wyrazić swoje potrzeby, obawy i sugestie. Pomocne mogą okazać się również chęć zrozumienia perspektywy drugiej strony i bycie gotowym do empatycznego wysłuchania oraz uwzględnienia jej punktu widzenia. Razem z rodzicami warto opracować plan działania, który będzie uwzględniał konkretne kroki do podjęcia w celu osiągnięcia ustalonych celów. Konieczne jest także utrzymywanie regularnej komunikacji między nauczycielem a rodzicami, aby

monitorować postępy, dzielić się informacjami i rozwiązywać ewentualne problemy. Kluczowe jest budowanie zaufania między nauczycielem a rodzicami poprzez konsekwentne działanie zgodnie z ustalonymi celami i wspólnymi wartościami, a także pozytywne i otwarte podejście, nawet w przypadku trudności czy różnic zdań. Zadaniem nauczyciela jest budowanie relacji dwóch najważniejszych środowisk dla rozwoju dziecka, tj. szkoły i domu, ponieważ to on pełni rolę przewodnika edukacyjnego dla uczniów i ich rodziców w środowisku placówki oświatowej. Istnieje szereg cech, które mogą pomóc nauczycielowi w budowaniu pozytywnych, wspierających i owocnych relacji z rodzicami, co z kolei przyczynia się do sukcesu edukacyjnego uczniów.

W kontekście swojej przyszłej roli jako nauczyciele studenci uznali za szczególnie istotne: umiejętność empatycznego słuchania i zrozumienia perspektywy rodziców, która może budować zaufanie i wspierać pozytywne relacje, co jest kluczowe dla skutecznej współpracy; zdolność komunikacji, która pozwala nauczycielowi jasno przekazywać informacje, wyjaśniać kwestie edukacyjne oraz reagować na obawy i pytania rodziców; otwartość na współpracę, nauczyciel powinien bowiem być otwarty na współpracę z rodzicami, słuchając ich opinii i uwag, współtworząc plany edukacyjne oraz angażując ich w proces uczenia się dziecka; tolerancję, utożsamianą z rozumieniem różnorodności rodzinnych sytuacji i potrzeb, która pozwala nauczycielowi lepiej dostosować swoje podejście do każdego ucznia i współpracować z różnymi rodzicami. Ponadto dla skutecznej współpracy z rodzicami kluczowe są zaangażowanie w rozwój uczniów, gotowość do indywidualnego wsparcia, dedukcja w rozwiązywaniu problemów edukacyjnych oraz empatia pomocna we wspieraniu rodziców w podejmowaniu decyzji dotyczących rozwoju ich dziecka.

Zakończenie

Współpraca nauczycieli z rodzicami umożliwia odkrywanie i rozwijanie potencjału dziecka, pozwalając mu lepiej zrozumieć swoje umiejętności i zdolności. Ponadto zarówno nauczycielom, jak i rodzicom daje możliwość wspólnego działania w celu znalezienia rozwiązań problemów pojawiających się w trakcie instytucjonalnej edukacji dziecka. Jest zatem niezbędna dla stworzenia optymalnych warunków edukacyjnych i zapewnienia dziecku najlepszych szans na sukces w szkole i życiu. Już w trakcie studiów studenci powinni zdawać sobie sprawę z roli, jaką współpraca szkoły z rodzicami odgrywa w procesie nauczania i wychowania dzieci w wieku przedszkolnym i wczesnoszkolnym. Rozumienie tego znaczenia pozwoli im lepiej docenić wagę budowania pozytywnych relacji z rodzicami swoich przyszłych uczniów, z uwzględnieniem złożoności i zmienności sytuacji oraz warunków, w jakich będą one nawiązywane i realizowane. W budowaniu koncepcji nawiązania współpracy z rodzicami i jej sukcesywne

rozwijanie dla przyszłych nauczycieli ważna jest również świadomość różnych wyzwań i barier, które mogą utrudniać efektywną współpracę szkoły z rodzicami. Rozważanie tych wyzwań pozwoli studentom lepiej przygotować się do radzenia sobie z nimi w swojej przyszłej pracy nauczycielskiej. Ważne są także sytuacje dydaktyczne, w których studenci mogą badać różne modele i strategie współpracy szkoły z rodzicami, oceniając ich skuteczność w promowaniu sukcesu uczniów oraz wsparciu rozwoju dzieci w wieku przedszkolnym i wczesnoszkolnym. Proces ten może obejmować analizę różnych metod komunikacji, organizacji spotkań rodziców z nauczycielami czy też programów wspierających rodziców w aktywnym uczestnictwie w edukacji swoich dzieci.

Jak słusznie zauważa Małgorzata Prokosz (2012), pisząc o kształceniu pedagogów szkolnych, „[...] mamy na myśli proces zdobywania kompetencji merytorycznych niezbędnych do pracy, ale także doskonalenie rozumiane jako rozwinięcie poszerzenie dotychczas zdobytej wiedzy” (s. 32). Podczas analizy wypowiedzi badanych studentów ujawniły się istotne wyzwania, z którymi mogą się zmierzyć przyszli nauczyciele w kontekście budowania efektywnej współpracy z rodzicami dzieci. Istotnym aspektem, który wysunął się na pierwszy plan, jest brak doświadczenia. Może on wywoływać poczucie niepewności i braku pewności siebie, co z kolei negatywnie wpłynie na umiejętność efektywnej komunikacji i radzenia sobie w trudnych sytuacjach. Dodatkowo brak autorytetu oraz stres związany z nową rolą nauczyciela także zostały wskazane jako istotne czynniki wpływające na relacje z rodzicami. Jednakże mimo tych wyzwań istnieje perspektywa rozwoju zawodowego. Początki zawsze są trudne, ale poprzez skuteczne dążenie do profesjonalizmu zawodowego przyszli nauczyciele mogą przezwyciężyć te trudności. Ważne jest, aby zdawać sobie sprawę z własnych słabości i aktywnie pracować nad ich usprawnianiem poprzez szkolenia, staże czy mentorstwo. Profesjonalizm zawodowy jest kluczowym elementem pozwalającym nauczycielom rozwijać się i doskonalić umiejętności potrzebne do efektywnej współpracy z rodzicami. W ten sposób mimo początkowych trudności mogą oni osiągnąć sukces w budowaniu pozytywnych i wspierających relacji z rodzicami, co przyczyni się do lepszego rozwoju uczniów.

Badania wskazują, że studenci pedagogiki przedszkolnej i wczesnoszkolnej powinni mieć okazję rozwijać umiejętności komunikacji poprzez praktyczne doświadczenia. Istotne jest, aby zdobywali doświadczenie w prowadzeniu otwartej, rzetelnej i empatycznej komunikacji zarówno z dziećmi, jak i ich rodzicami. Studenci powinni ponadto eksplorować strategie budowania zaufania i współpracy z rodzicami, takie jak regularne informowanie o postępach uczniów, otwarta komunikacja i wspólne planowanie działań edukacyjnych. Te wnioski mogą być podstawą do wprowadzenia odpowiednich treści do programu nauczania przedmiotu poświęconego problematyce współpracy przedszkola/szkoły ze środowiskiem wychowawczym (rodzicami). Poprzez świadome i refleksyjne analizy teoretyczne oraz praktyczne doświadczenie studenci

mogą kształtować swoje własne podejście do pracy pedagogicznej, integrując wiedzę teoretyczną z praktyką zawodową w zakresie współpracy szkoły z rodzicami. Badanie i eksplorowanie nowych przestrzeni pedagogicznych pozwoli im lepiej zrozumieć różnorodność sytuacji edukacyjnych oraz dostosować się do zmieniających się potrzeb i wymagań zawodu nauczyciela, który jest świadomy, że efektywną pracę z dziećmi warunkuje (również) kontakt z ich rodzicami. Regularna refleksja nad własnymi doświadczeniami, bieżącymi wyzwaniami i możliwościami rozwoju oraz dążenie do ciągłego doskonalenia się może przyczynić się do budowania profesjonalnego zaistnienia przyszłych nauczycieli w efektywnej relacji z rodzicami dzieci. Nauczycieli bowiem powinna cechować zarówno „praktyczność”, jak i konieczność posiadania rzetelnej wiedzy teoretycznej, dlatego w ich kształceniu istotną rolę musi odgrywać wyposażenie w jak najszerszą interdyscyplinarną wiedzę z zakresu nauk humanistycznych oraz odniesienie jej do praktycznych wymiarów przyszłych zadań zawodowych (Cyrańska, 2012). Jednym z nich jest współpraca z rodzicami. Całkowicie zgadzam się ze zdaniem I. Nowosad, która pisze „[...] nauczyciele wyłączeni z wiedzy fachowej, w którą powinni być wyposażeni w trakcie studiów, z konieczności wykonywania zadań zawodowych podejmują się kontaktów z rodzicami. W tym procesie, w zasadzie «na wejściu», skazani są na niepowodzenie” (Nowosad, 2014, s. 53).

Bibliografia

- Anderson, H. (2018). *Some notes on listening, hearing and speaking and the relationship to dialogue* [Kilka uwag na temat słuchania, słyszenia i mówienia oraz ich związku z dialogiem]. Pobrane z: <http://www.harleneanderson.org/articles/newbatch/dialogue%20-%20listening%20speaking%20hearing.pdf>.
- Bąbel, P., Trusz, S. (2004). Teoretyczne podstawy edukacji wczesnoszkolnej. *Nauczanie Początkowe*, 2, 7–16.
- Buk-Cegielka, M. (2019). Specyfika współpracy szkoły z rodzicami dzieci na pierwszym etapie edukacyjnym: Szanse – trudności – potrzeby. *Studia Paedagogica Ignatiana*, 22(1), 37–50. DOI: 10.12775/SPI.2019.1.002.
- Cankar, L., Lubej, M., Rutar, M. (2012). Approaches to building teacher-parent cooperation [Podejścia do budowania współpracy między nauczycielami a rodzicami]. *Center for Educational Policy Studies Journal*, 2(1), 35–55. DOI: 10.26529/cepsj.394.
- Cyrańska, E. (2012). Konteksty przygotowania i organizowania praktyk pedagogicznych. W: E. Cyrańska, D. Urbaniak-Zajac, J. Piekarski (red.), *Studenckie praktyki pedagogiczne w szkole* (ss. 13–32). Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego.
- Deklaracja Praw Dziecka ONZ. (1959). Pobrane z: https://unicef.pl/content/download/198/file/Deklaracja_Praw_Dziecka.pdf.

- Europejska Konwencja o Ochronie Praw Człowieka. (1950). Pobrane z: https://arch-bip.ms.gov.pl/Data/Files/_public/bip/prawa_czlowieka/convention_pol.pdf.
- Flynn, G. (2007). Increasing parental involvement in our schools: The need to overcome obstacles, promote critical behaviors, and provide teacher training [Zwiększenie zaangażowania rodziców w naszych szkołach: Potrzeba pokonywania przeszkód, promowania kluczowych zachowań i zapewnienia szkolenia nauczycieli]. *Journal of College Teaching & Learning*, 4(2), 23–30. DOI: 10.19030/tlc.v4i2.1627.
- Gulczyńska, A., Rybińska, A., Segiet, W. (2020). Współdziałanie rodziców i nauczycieli. W: H. Krauze-Sikorska, M. Klichowski (red.), *Pedagogika dziecka: Podręcznik akademicki* (ss. 345–370). Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM.
- Kordziński, J. (2017). *Szkoła wspólnych działań, czyli o relacjach i współpracy*. Warszawa: Wolters Kluwer Polska.
- Kozak, E. (2010). Współpraca nauczycieli z rodzicami – wybór czy konieczność. *Edukacja i Dialog*, 5/6, 53–54.
- Kropáčková, J. (2017). Spolupráce mateřské školy s rodinou [Współpraca przedszkola z rodziną]. *Acta Humanica*, (14)1, 59–71. Pobrane z: https://fhv.uniza.sk/actahumanica/publication/ah_01_2017.pdf.
- Lulek, B. (2008). *Współpraca szkoły, rodziny i środowiska*. Rzeszów: Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego.
- Łobocki, M. (1985). *Współdziałanie nauczycieli i rodziców w procesie wychowania*. Warszawa: Nasza Księgarnia.
- Maszke, A. W. (2005). Edukacja wobec zmian: Współdziałanie – współpraca – partnerstwo. W: A. W. Maszke, C. Lewicki (red.), *Współpraca i partnerstwo w środowisku lokalnym: Problemy teoretyczno-praktyczne* (ss. 40–56). Rzeszów: Podkarpackie Centrum Edukacji Nauczycieli.
- Mendel, M. (2000). *Partnerstwo rodziny, szkoły i gminy*. Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek.
- Mendel, M. (2006). Miejsce rodziców w przestrzeni szkoły. W: M. Mendel (red.), *Pedagogika miejsca* (ss. 262–272). Wrocław: Wydawnictwo Naukowe Dolnośląskiej Szkoły Wyższej Edukacji TWP.
- Mendelová, E., Gužíková, L. (2024). Cooperation between parents and teachers in the context of applied forms of cooperation [Współpraca między rodzicami a nauczycielami w kontekście stosowanych form współpracy]. *Journal of Education, Culture and Society*, 15(1), 371–387. DOI: 10.15503/jecs2024.1.371.387.
- Milanović, N. (2022). Mr. Teacher qualifications during studies for cooperation with parents [Kwalifikacje nauczycieli podczas studiów w zakresie współpracy z rodzicami]. *Journal Plus Education*, 31(2), 206–215. DOI: 10.24250/JPE/2/2022/NMM.
- Miňová, M. (2017). *Kooperácia materskej školy s rôznymi inštitúciami* [Współpraca przedszkola z różnymi instytucjami]. Prešov: Rokus.

- Musiał, E. (2019). Współpraca rodziców i nauczycieli czynnikiem warunkującym efektywność pracy szkoły (ze szczególnym uwzględnieniem edukacji wczesnoszkolnej) – perspektywa teoretyczna. *Wychowanie w Rodzinie*, 21(2), 257–271. DOI: 10.34616/wwr.2019.2.257.271.
- Nogal, A. (2024). *Relacje nauczyciel–rodzic okiem rodzica: Jak postępować, by współpraca przebiegała pomyślnie?: Podpowiadamy*. Pobrane z: <https://strefaedukacji.pl/relacje-nauczycielrodzic-okiem-rodzica-jak-postepowac-by-wspolpraca-przebiegala-pomyslnie-podpowiadamy/ar/c5-18241139>.
- Nowosad, I. (2014). Ocena jakości praktyk pedagogicznych w zakresie przygotowania nauczycieli do współpracy z rodzicami. W: J. Piekarski, E. Cygańska, B. Adamczyk (red.), *Doskonalenie praktyk pedagogicznych – dyskusja* (ss. 47–63). Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego.
- Okoń, W. (1987). *Nowy słownik pedagogiczny*. Warszawa: Wydawnictwo Akademickie „Żak”.
- Olejnik-Krupa, E. (2022). Współpraca nauczyciela przedszkola z rodzicami. W: E. Musiał, E. Olejnik-Krupa, *Nauczyciel kreatorem warunków wszechstronnego rozwoju dziecka: Wybrane zagadnienia profesjonalizmu zawodowego nauczycieli przedszkola: Studium teoretyczno-praktyczne I* (ss. 141–159). Wrocław: Wydawnictwo Naukowe EDUfera.
- Polak, K. (2011). Partnerstwo między nauczycielami i rodzicami a nauczyciel w roli lidera. W: S. M. Kwiatkowski, I. M. Michałak, I. Nowosad (red.), *Przywództwo edukacyjne w szkole i jej otoczeniu* (ss. 160–187). Warszawa: Wydawnictwo Difin.
- Prokosz, M. (2012). Jakiego pedagoga potrzebuje współczesna szkoła? W: E. Cyrańska, D. Urbaniak-Zajac, J. Piekarski (red.), *Studenckie praktyki pedagogiczne w szkole* (ss. 33–62). Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego.
- Szczepeński, J. (1978). *Partnerstwo nauczyciela i ucznia*. Kalisz: CDN.
- Sztumski, J. (1995). *Wstęp do metod i technik badań społecznych*. Katowice: Wydawnictwo „Śląsk”.
- Śliwowski, B. (2004). Możliwości rozpoznawania sensu współdziałania szkoły, rodziców i uczniów w społeczeństwie wolnorynkowym. W: I. Nowosad, M. J. Szymański (red.), *Nauczyciele i rodzice: W poszukiwaniu nowych znaczeń i interpretacji współpracy* (ss. 39–46). Zielona Góra – Kraków: Uniwersytet Zielonogórski.
- Święcicka, B. (2024). *Współdziałanie nauczyciela-wychowawcy z rodzicami jako problem pedagogiczny*. Pobrane z: <https://www.edukator.org.pl/2005a/problem/problem.html>.
- Uchwała Parlamentu Europejskiego o Wolności Wychowania. (1984). Pobrane z: <https://www.europarl.europa.eu/plenary/pl/texts-adopted.html>.
- Ustawa z dnia 2 kwietnia 1997 roku *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej*. (1997). Dz. U. 1997.78. 483.

- Ustawa z dnia 14 lutego 2019 roku *Prawo oświatowe*. (2019). Dz. U. 2024.737. i 2024.854.
- Winiarski, M. (1999). Stare i nowe w relacjach szkoła – dom. *Nowa Szkoła*, 2, 17–20. *Wywiadówka*. Pobrane z: <http://www.budzaciaszkoła.pl/marzena-zylinska/wywiadowka/>.
- Zalecenie Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 18 grudnia 2006 r. w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie. (2006). 2006/962/WE. Pobrane z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32006H0962>.
- Zyzik, E. (2009). Współpraca szkoły z rodzicami dzieci sześciolletnich oraz ze środowiskiem lokalnym. W: J. Karczewska, M. Kwaśniewska (red.), *Dziecko sześciolletnie w szkole: Praca zbiorowa* (ss. 239–249). Kielce: Wydawnictwo Pedagogiczne ZNP.